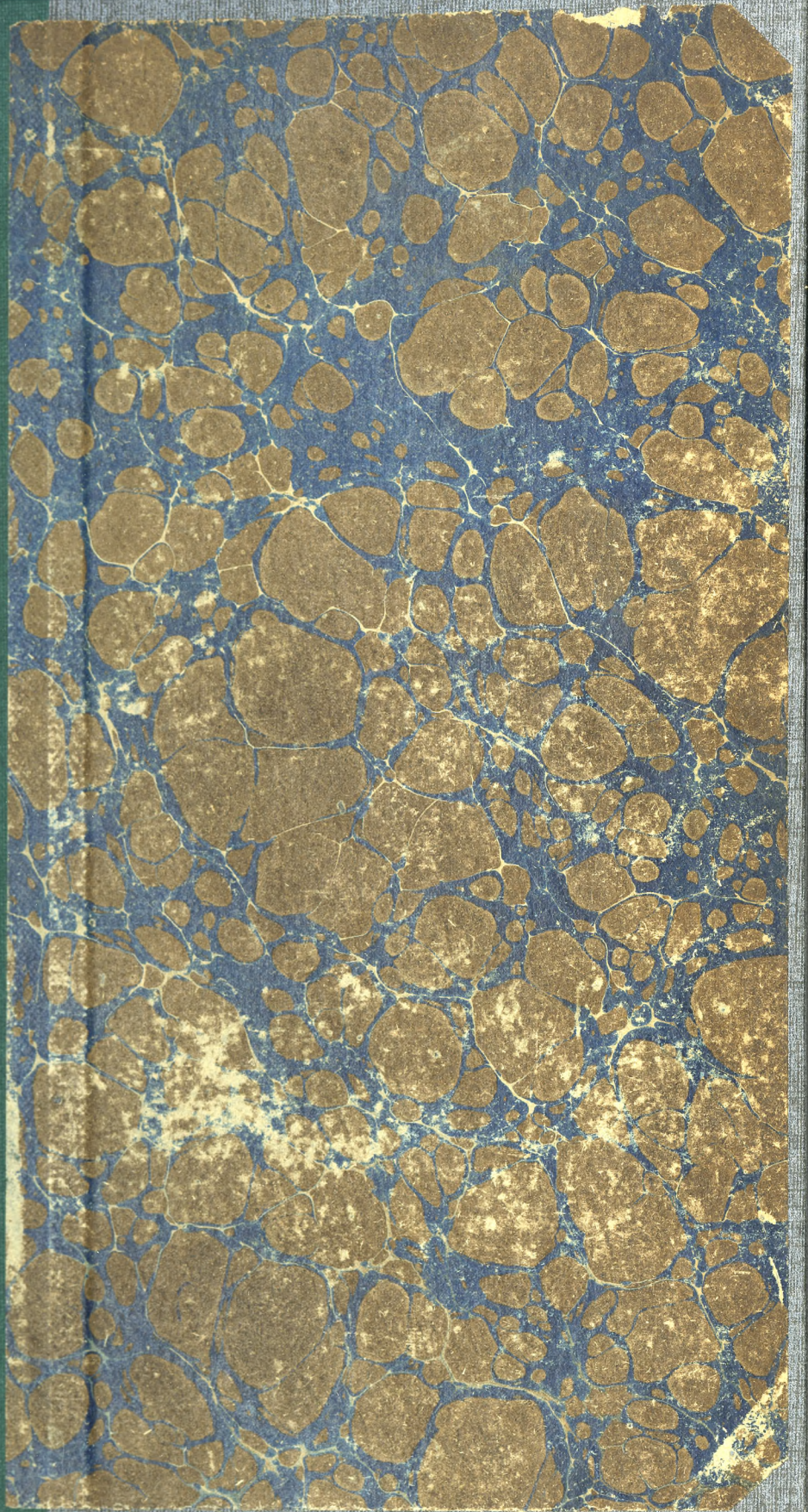

Politikai
röpiratok.

145.

145
1284

B. EÖTVÖS JÓZSEF

BESZÉDE,

melyet mint

Buda első választókerületének képviselőjelöltje

tartott

Budán az országház nagytermében

1869. márt. 7-én.

6.

B. FÖTVÖS JÖZSEF

BESZÉD

Buda első választáskörletének képviselője

Buda az országos országgyűlésben

1869. máj. 7-én

malabon... az osztrák birodalom...
... az ország államát...
... az ország államát...
... az ország államát...

... az ország államát...
... az ország államát...
... az ország államát...

Miután akkor, midőn önök körében azért jelentem meg, hogy utolsó törvényhozásunk folyama alatt követett eljárásomról számot adjak, elmondám nézeteimet törvényhozásunk eredményeiről s kinyilatkoztattam, hogy, ha önök bizodalma még egyszer azon pályára szólítana, minden erőmet és tehetségemet oda fogom fordítani, hogy a nemzetet azon irány követésétől visszatartsam, mely az 1867-diki országgyűlés által alkotott közjogi alap felfogatását tüzte ki czéljául: feleslegesnek tartom, hogy e tárgyról önök körében újra szóljak.

Hisz' maga az, hogy ily nyilatkozat után önök által arra szólítottam fel, hogy mint képviselőjelöltök e körben megjelenjek, világosan bizonyítja, hogy Buda város első kerületének választói, kiket magam körül tisztetek, e részben velem egyetértenek. (Hosszas éljenzés.) A kimerítő tárgyalások után, melyek e törvények körül folytak, alig hozhatnék fel valamit, mi a világosságot nevelné, melyben e kérdés előttünk máris áll, s nem érzem magamat hivatva, hogy azon szemkápráztató tüzjátékokra, melyek a nagy közönség gyönyörködtetésére e törvények ellenei által egyes választó beszédekben leropogtattak, hasonló műelőadással feleljek, annál kevésbbé, mert annak semmi sikerét sem várhatom.

Ki, miután a delegatiók intézvényét két izben működni látta, még mindig attól fél, hogy abból central parlament fejlődhetik ki, —

ki, midőn ez országban körültekint s a fejlődést látja, mely annak minden vidékén észrevehető, fővárosunk utczáin körüljár, s az arányt tapasztalja, melyben a földbirtoktól kezdve a napszámos munkájáig mindennek becse emelkedik, s azt állítja, hogy azon terhek által, melyeket utolsó törvényhozásunk elvállalt, az ország anyagi fejlődését lehetetlenné tettük, —

ki, midőn szineink az osztrák birodalom szineivel együtt lobognak

a tengereken, midőn Magyarország neve, mely előbb az osztrák birodalom közös elnevezése alatt magában értetett, külön jelenik meg minden nemzetközi szerződésben, midőn minden kereskedelmi szerződés e hazában csak törvényhozásunk megegyezésével válik érvényessé, s léphet életbe, vádat emel, hogy az ország állami létét áldoztuk fel, —

ki, miután azon közös hadseregen kívül, — mely a magyar-osztrák birodalom védelmére állittatik, nagy részben e hazának gyermekeiből fog állani — e hazának biztosságára külön 100,000 honvéd állittatik fel, azt hiszi, hogy hazánk alkotmányos önállásának nincsenek garantái, —

ki végre reggel, midőn kávéja után ellenzéki lapját olvassa, azt találja, hogy e hazában nincsen szabadság (élénk derűtség), azt szónoklatok meggyőzni nem fogják. (Élénk helyeslés.)

Mondják, a hit csodákat művel: ily hit, mely mindennel mit látunk, ellentétben áll, csoda már magában is, s én bámulva meghajlok előtte s mert nem értem, nem is vitatkozom ellene, ily hit, nem hiszem, hogy boldogít, de minden esetre megezzáfolhatlan.

Époly kevésbé szándékom azon vádakra felelni, melyek országgyűlési többségünk s annak tisztelt vezére ellen emeltetnek. Nem tartom szükségesnek a czáfolatot (igaz! ugy van!) csak azt engedjék meg önök nekem, hogy azoknak vigasztalására, kik midőn a kineveltséget tapasztalják, melylyel e hon leghűbb polgárai bizonyos oldalról megtámadtának, egy ismert történelmi tényre emlékeztessen önöket, mely azokat, kiket e tünemény elszomorít, megnyugtathatja. (Halljuk!)

Midőn Washington, meggyőződve, hogy a függetlenségi harc után kimerült hazájának semmire nagyobb szüksége nincs, mint a békére, Angliával kereskedelmi szerződésre lépett — az államok nagy részében erős ellenszenv nyilatkozott e szerződés ellen.

Az elnyomatás, melyet a gyarmatok az angol kormánytól századokon át szendvedtek, keserű emlékeket hagyott csaknem mindenkinek keblében, melyek a hosszú függetlenségi harc alatt csaknem gyűlöletté növekedtek, s így azok, kik arra törekedtek, hogy az Anglia és Amerika között létrejött béke megzavartassék, elkészült tért találtak, melyen igaztásaikat folytathaták.

Midőn a szerződés köztudomásra jutott, — mint Jared Sparks, Wa-

shington híres életrója elbeszéli, az Egyesült-Államokban oly izgatottság idéztetett elő e szerződés ellen, mintha annak célja az lenne, hogy Amerikát azon függésbe hozza vissza, melyben az Angliától előbb állott.

A szerződés ellenei szándékosan elhallgatak az előnyöket, melyek általa elérttek, csak azon pontokat emelve ki, melyek kevésbé kedvezőknek látszottak, s ezeket ugy adva elő, mintha az amerikai nép lealázását vonnák maguk után. A kormány barátai felhoztak ugyan minden okot; — de a higgadt megfontolás szavai elhangzottak a zajban. Népgyűlések tartattak, melyeknek határozatai sok ezer példányban köröztetve, a népet a gyűlölt szerződés és annak alkotói ellen felláztaták, s a komoly államférfiak szava elhangzott a zajban, mely az ugynevezett hazáárulás felett támadt.

A kor történetiróitól tudjuk, hogy Washington akkor száz lapnak hasábain és ezer szónok által hazája legnagyobb ellenségének mondatott. Megneveztetett az ár, melyért hazájának érdekeit Anglia ministereinek eladá; a nemzet boszuja, az utókor átka hivatott fel ellene, s a hon szolgálatában megöszült haja s a babér, mely azt koszoruzta, nem oltalmazá meg Amerika, sőt a világ legnagyobb polgárát a leggyalázatosabb rágalomtól. (Mély megindulás.)

De vajjon mindez elhomályosította-e a fényt, mely dicső nevét környezi; megfosztotta-e őt azon hálától, melylyel az összes amerikai nép szabadságának atyjára visszaemlékezik; sőt megakadályozhatta-e csak azt is, hogy már kevés esztendővel e zaj után, még azok is, kik ezt gerjesztették, át ne lássák, miként Washington épen e szerződés által használt legtöbbet hazájának, mert biztosítva békéjét, lehetővé tette, hogy azon időt, mely alatt az egész világot a háboru foglalta el, Amerika anyagi érdekeinek s kereskedésének kifejlesztésére felhasználhatta, s így jelen bámulatos prosperitásának alapját vetette meg. (Ugy van!)

A jövő igazságot szolgáltat mindenkinek; csak fájdalom, hogy azt nem teheti azokkal is, kik ily merényleteket elkövetnek, mert megérdemlenék, hogy az ő nevök is fentartassék a jövő kor ítéletének; de ez őket elfeledi. (Igaz!)

A nagy eredményeket, melyeket utolsó törvényhozásunk elért, s azon dicsőséget, mely azoknál egyeseket illet, nem az ellenzék panaszai,

s ily méltatlan vádak veszélyeztetik. Ha ily veszélyek léteznek, én azokat másban látom.

Oly törvényeknek, melyek nemzetek alkotmányos jogait szabályozzák, nem a tudomány, hanem az illető népek tényleges állapota adja meg értelmezését, s bármennyi megelégedéssel mutassunk törvényeinkre, melyek 1848-ban e hon minden polgárának jogegyenlőségét, — 1868-ban az országnak beldolgaiban függetlenségét s közös viszonyaiban teljes egyenjogúságát állapították meg: bizonyos, hogy a nemzet szabadságát és befolyását tetteleg csak annyiban élvezheti, a mennyiben arra tetteleg képesítve van, és ezért alkotmányunknak egyedül biztos garantiáját csak nemzetünk anyagi és szellemi fejlettségében kereshetjük. (Ugy van!)

És én megfoghatom, ha e miatt egyesek némi aggálylyal tekintenek a jövőbe.

A legnagyobb átalakuláson mentünk keresztül. Csaknem középkori állapotokból a XIX-ik század közepébe léptünk át, rögtöni átmenet nélkül. Alkotmányunk, mely előbb kizárólag a nemesi kiváltságra volt alapítva, a legtágasabb census mellett az egész népre terjesztetett ki. Az aviticitást és az urbéri viszonyokat, melyek minden birtokot előbb bilinesekben tartottak, de egyszersmind megoltalmazának, a szabad föld eszméje váltotta fel, s midőn a vámsorompók, melyek előbb az országot még a birodalom másik felétől is elkülöníték, ledőltek, iparunk azon védelmen kívül, melyet más, előbbre haladott országokkal versenyezve, külön vámrendszerében kereshetett volna, megfosztatott azon előnytől is, melyet a napszám, minden nyers anyag s élelmiszerek olcsósága kezdő iparunknak nyújthatott. És nem bámulhatjuk, hogy a társadalom nem követhette átalakulásának sebességében állami viszonyainkat, hogy a műveltségnek kellő mértéke nem terjedhetett egyszerre a politikai jogokkal együtt mindenkire s még állami szerkezetünkben is, főkép közigazgatásunkban sok maradt fenn, mi egy egészen más rendszernek része s mi azon elvekhez melyek most általánosan elfogadtattak, nem illik többé.

De vajjon, nem kell-e elismernünk, hogy az ország több tekintetben nem fejlődött ki annyira, hogy a tényleges állapotok állami viszonyainak megfeleljenek (Ugy van!), — hogy azon ellentétek, melyeket haladásunk gyorsasága, politikai és socialis viszonyaink között előidézett, a jelenben egyes nehézségeket tüntetnek föl. (Igaz!)

Bármennyire térjenek el nézeteink, egyben az ellenzékkel egyetértek: abban, hogy utolsó törvényhozásunk vívmányait teljesen biztosítva nem látom, és alkotmányunknak még több, még erősebb garantiát kívánok, mielőtt alkotmányos állásunk állandósága iránt teljesen biztosítva érezhetem magamat; csakhogy én ezen biztosítást nem — mint az ellenzék, az 1868-ki törvények egyes pontjainak megváltoztatásában, hanem abban keresem, hogy a haladásban szomszédainkkal lépést tartva, vagy azokat megelőzve, valamint politikai szerkezetünkben s azon arányban, melyben a szabadság s egyenlőség elvei alkotmányunkban alkalmaztattak, Európa legelőbbre haladott népeivel egy színvonalra emelkedünk, úgy velök egy színvonalra emelkedünk minden egyébben is, mert nem mondhatjuk, hogy alkotmányos szabadságunkat teljesen biztosítottuk, míg társadalmi viszonyaink s az ország anyagi és szellemi kifejlődése alkotmányunkkal nem áll ugyanazon színvonalon. (Ugy van! éljenzés.)

S ezzel önöknek elmondtam programomat, mely, meglehet, némelyeknek szüknek látszik, de mindenesetre többet foglal magában, mint a mit én hátralevő napjaimban betöltve láthatok, s melyet követve, ha nem is a legzajosabb tapsokat, melyek a dolgok természete szerint a leghangzatosabb phrasisokat illetik meg, de a jövőnek háláját érdemeljük ki; mert a magyar nemzet jövőjének kérdése — meggyőződéseim szerint — kultura kérdés, (Igaz! ugy van!) s azon vágy, mely századok óta nemzetünket kitartásra és tettekre lelkesíté, hogy nemzetünk ismét az első sorban álljon Europa népei között, csak úgy fog teljesülni, ha velök a haladásban lépést tartani képesek leszünk. (Ugy van; éljenzés.)

Az 1861-iki és 1865-ki törvényhozás az 1848-ki elvek életbeléptetését tűzte ki magának feladatául, s habár más czélszerűbb formák alatt, melyek által az összeütközések elkerültetnek, e feladat — mi annak közjogi részét illeti — megoldottnak mondható. De eljött ideje, hogy a 48-i törvényhozás egyéb szándokainak teljesítéséről gondoskodjunk, s hogy a jogegyenlőség, a parlamentaris kormány és az ország anyagi érdekeinek függetlensége szintén valósággá váljanak. Minthogy pedig a jogegyenlőség írott malaszt fog maradni, míg azok, kiket a törvény politikai jogokkal felruházott, ezeknek élvezetére képesek nem lesznek, minthogy a parlamentaris kormány közigazgatásunk jelen szervezete mellett soha egész hatályát nem fejtheti ki (Ugy van!) s azon befolyás, melyet alkotma-

nyunk a népnek a törvényhozásra adott, nem hozhatja gyümölcseit, míg községi rendszerünk nincs, s a felelős kormánynak rendeletei végre nem hajtának, s így a közigazgatásnak épen azon eszközei bénítanak el, melyekre a nép közvetlen vagy képviselői által befolyást gyakorol, s mint-hogy végre anyagi érdekeink függetlensége anyagi érdekeink kifejtésétől függ, s valóban független csak gazdag ország lehet: — eljő ideje, hogy minden erőnket a reform mezején egyesítsük; mert az 1848-diki elveket nem azoknak szüntelen magasztalása, hanem csak az fogja biztosítani, ha azon kellékekről gondoskodunk, melyek nélkül ezen elveket életbe léptetni nem lehet. (Hosszas, lelkes éljenzés.)

Törvényhozásunk eddig csaknem kizárólag közjogi kérdésekkel foglalkozott. Három századon át országgyűléseink alig tettek egyebet, és ez természetes. Mielőtt máshoz foghattunk, elébb az alapot kelle megszerez-nünk, melyre bármit építhetünk. A nemzet megszokta századokon át, hogy a jobb hazafiakat csak az ellenzék soraiban kerresse. S ez is természetes. Mert ott, hol a nemzetnek kétségbevehetlen jogai ed nem ismer-tetnek, s az alkotmány alaptörvényei, az egymást követő kormányok ál-tal soha nem vonattak ugyan kétségbe, de soha nem hajtattak végre (derűtség), ott a jobb hazafiaknak természetes helye az ellenzék sorai-ban van. (Ugy van!)

De vajjon természetes lenne-e az is, ha, miután a közjogi kérdések épen azon irányban döntettek el, melyben azokat vitattuk, törvényhozá-sunk ezentul is csak a közjogi vitatásokban találná feladatát, s az ellen-zéki czim akkor is a jóhazafiság egyedüli jellegének tekintetnék, midőn a kormány csak a többség kifolyása lehet (soha! nem!) mintha az alkot-mányos törvényhozás vitatkozási kör lenne, mely arra alkotva, hogy an-nak tagjai magukat a szónoklatban műveljék, mindig oly tárgyat választ, melyről legszebben lehet beszélni (derűtség), vagy mintha az ország több-sége, melynek a kormány csak kifolyása, szükségkép rossz hazafiakból állna (élénk derűtség); mert ezt kellene feltennünk, hogyha ily viszonyok között az ellenzékeskedést a hazafiság mértékének akarjuk tekinteni. (Ugy van!)

Az ellenzék, legalább annak azon része, melynek alkotmányosságát elismerjük, nem vonja kétségbe alaptörvényeinket, sőt az utolsó törvény-

hozás alatt alkotottakon kívül nem is törekszik azoknak megváltoztatása után.

Elismeri az 1723-iki törvényt s vele a jogot, melyet e törvény a felséges uralkodó háznak Magyarország és többi országai s tartományainak feloszthatlan s elválhatlan birtoklására adott s ennek következtében a kölcsönös védelem kötelezettségét. — Azon értelemben hivatkozik az 1791. X. t. cikkekre, mint mi, s nem vonja kétségbe, hogy Európa jelen helyzetében, midőn minden oldalról roppant kiterjedésű államok alakultak, e szoros összeköttetésnek fentartása, melyben ő Felsége többi országával állunk, nemcsak kötelelességeinkből, de helyzetünkben foly, s hogy a magyar-osztrák birodalom hatalma nem kevésbbé fekszik Magyarországnak mint bárki másnak érdekében. (Ugy van! Igaz!)

Az ellenzék (mindig az alkotmányos ellenzékéről szölok s megengedem, hogy létezik oly párt is, mely máskép gondolkozik) elismeri, hogy bizonyos közös ügyek léteznek, és sokkal igazságosabb, semhogy azt követelné, hogy oly ügyek, melyek nemcsak hazánkat, de vele együtt a birodalom másik felét is érdeklik, annak kizárásával határozottassanak el.

Az ellenzék nem követel, mert nem követelhet többet, mint hogy hazánk a 792. X. t. cikk értelmében mindenben, mi csak hazánkat illeti, önállólag határozhasson, s hogy minden közös ügyben egyenjogu befolyása biztosittassék, s az ellenzék talán nem fogja tagadni, hogy 1868-iki törvényeink értelmében hazánk beldolgaiba ez ország törvényhozásán és a királyon kívül senkinek sincs befolyása (ugy van!) s hogy ha azon mód, mely szerint a közösügyek elhatározatnak, talán nehézkesnek látszik is, legalább Magyarország semmivel nem bir kevesebb befolyással a közös ügyek elhatározására, mint a birodalom másik fele. (Igaz!) — Hol van itt az ok, melylyel igazolható, hogy törvényhozásunk, mellőzve más teendőit, ismét közjogi kérdéseink újbóli megvitatásába bocsátkozzék? (Tetszés.)

Igen, de azon institutiók, melyeket a többség 1867-ben megállapított, nem tökéletesek. Megengedem, sőt osztom e nézetet.

Tökéletes institutói csak oly népnek, oly államnak lehetnének, mely minden egyébben a tökélyre emelkedett s ha ily institutiók valahol léteznének, kétlem, hogy azok a várt megelégedést idézhetnék elő; mert miután emberi természetünk törvénye a haladás, — nem tökéletes, azaz

változhatatlan, hanem oly institutiók felelnek meg természetünknek, melyek a szünetlen fejlődést lehetőségessé teszik. (Helyeslés.)

De tovább megyek, s megengedem, hogy institutióink nemesak nem tökéletesek, hanem olyanok, melyeknél jobbakat is alkothattunk volna.

Megengedem, ámbár meg kell vallanom, hogy azon kísérlet, mely e nagy problema megoldására az ellenzék részéről történt, nem igen vérmes reményekre jogosít.

Előttünk fekszik azon különvélemény, melyet a közös ügyek tárgyalásának módjára nézve e pártnak vezetői, kétségkívül egyetértve pártjokkal, az 1867. XII. t. cz. tárgyalása alkalmával benyújtottak, s melyet, miután komoly hazafias pártot azzal vádolnunk nem szabad, hogy positiv program nélkül lép fel, most is e párt ebbeli programjának tekintetünk.

Az indítvány ugyan némikép Sieyes műveire emlékeztet, ki mint tudjuk, a tökéletes alkotmányok készítésének mestere volt; de alig fog kevésbé nehézkesnek mutatkozni, mint delegatióink. Az indítvány értelmében ugyanis minden, a birodalom két felét érdeklő tárgy felett a két ministerium tanácskozik egymással; azután ha azt mindenik ministerium külön terjesztette saját törvényhozása elé, ezek tanácskoznak felette külön, de úgy, hogy a két törvényhozásnak két háza mindenütt csak két izenetet válthasson s ha az egyetértés ez uton létre nem jött, a két háznak tagjaiból országos küldöttség alakittatik, mely szavazattöbbséggel határoz, s melynek határozata az egész törvényhozás megállapodásának tekintetik. Azon esetben, ha a birodalom két felének törvényhozásai ily módon nyilatkoznán, nézeteik eltérnek egymástól, mindenik saját kebeléből a paritas elvei szerint küldöttséget választ s ezen küldöttségek Magyarország s a birodalom valamelyik fővárosában együtt tanácskozva, javaslatot készítenek, mely az őket kiküldött törvényhozások elé terjesztetnék.

Ez esetben az egyes törvényhozások két háza már csak egy izenetet válthat, s ha az egyetértés még ezután sem létesült, mindenik törvényhozás megállapodását felterjeszti a közös fejedelem elé, ki az egyiket vagy másikat az eltérő pontokra nézve is szentesíti, mely esetben az általánosan kötelező erejűvé válik.

Megvallom, bármennyire bámulom e mesterségesen kigondolt gépezetet, melynél annyi kerék összeforog, nem vagyok megnyugtatta egészen az iránt, hogy e mellett a határozatok azon gyorsaságára számíthatnánk, mely épen ott, hol a birodalom védelme forog kérdésben, legszükségesebb (igaz!), és én e gépezetet, mely a kérdéseknek nyolczszori (derültség) tárgyalása után csak oda vezet, hogy azok a fejedelem abszolút akarata szerint határozottassanak el, én mondom, e gépezetet nem tartom a legtökéletesebbnek, mely alkotmányos intézetek dolgában újabb időben felállított. (Ugy van!)

De megengedem, csalódom; meglehet az is, hogy az ellenzék nézetei e tekintetben is változtak. (Derültség.) Valamint azon nézeteik, melyek őket néhány hónap előtt arra kényszeríték, hogy a delegatióból kilépjenek, s melyek az ellenzék legkitünőbb férfainak most megengedik, hogy a delegatióban részt vegyenek, úgy módosultak talán nézeteik azon mód iránt is, mely szerint a közös ügyek tárgyalandók lesznek. Sőt az ellenzék e napokban talán egy, a delegatiókhoz minden tekintben hasonló tervvel fogja meglepni az országot (élénk derültség), mely épúgy az ellenzék műveként fog előállíttatni, mint az, hogy a birodalomnak czime alaptörvényeinknek megfelelőleg megváltozott, vagy az ország emelkedő prosperitása, és szóval minden, mi az utolsó törvényhozás lefolyása alatt történt (folytonos derültség); mert hisz — mint az ellenzéki képviselőjelöltek beszédeiből tudjuk, e haza a sorsnak azon különös kedvezésében részesül, hogy itt mindazt, a mi történik, csak a lelkes kisebbség viszi ki, s én azt hiszem, hogy jólétünknek valóban rendkívüli emelkedését, mely az utolsó két évben észrevehető, valószínűleg ennek köszönjük. (Hosszas derültség; lelkes éljenzés.)

Megengedem mindezt. Megengedem, hogy a közös ügyek tárgyalása azon módjának, mely a delegatiókban felállított, már is egyes hiányait tapasztaljuk, s hogy más rendszert állíthatnánk, mely legalább jobbnak látszik, mert annak rossz oldalait a tapasztalás nem mutatta ki. De elvonatkozva attól, hogy miután a közös ügyek tárgyalása nemcsak Magyarországot, hanem ő Felsege többi országait és tartományait is illeti, a delegatiók intézvényének megváltoztatása csak az ő megegyezésökkel történhetik, s hogy ők talán máskép vélekednek, s elvonatkozva attól, hogy az új intézvények azokat, kik általán véve közös ügyeknek

létezését tagadják, szintugy nem elégíthetik ki, (s a változó nyilatkozatok után nehéz azoknak számát meghatározni) — vajjon oly helyzetben látjuk-e hazánkat, hogy törvényhozásunknak más feladatot nem találhatnánk, mint, hogy a lehetőleg legjobb módokat keresse, melyek szerint a közös ügyek tárgyalandók.

És ha az 1867. XII. t. cz. által megalapított intézvények, megenygedem, hiányosak, de olyanok, melyek e nemzet állami létét biztosítják, — ha közjogi viszonyaink, meglehet, nem a legczélszerűbb módon, de úgy intéztettek el, hogy ez által hazánknak beldolgaiban teljes függetlensége, minden közös ügyben egyenlő befolyása biztosított: nem jött-e el az ideje, hogy a meddő vitatás helyett végre a munkához fogjunk? (Ugy van!)

Tekintsünk körül, hol van tér, mely a törvényhozásnak gondoskodását nem venné igénybe? — Az igazságszolgáltatás, melynek körében, nem szólva polgári törvénykezésünk állapotáról, még büntető törvénykönyvet és szabad alkotmányunknak megfelelő eljárást sem mutathatunk elő, mely az egyesnek személyét biztosítsa, — közigazgatásunk egész rendszere, legfontosabb anyagi érdekeink, egy szóval minden orvosló kézre vár.

Ki nem érzi, ki nem látja a haladásnak, a reformnak szükségét minden téren? ki vonhatja kétségbe, hogy főkép a gyors haladás ezen századában, nemzetünk jövője azon erélytől s következetességtől függ, melylyel törvényhozásunk eljár? és mi újra közjogi vitatkozásokba ereszkedjünk, mi újra megingassuk az alapot, melyet alig raktunk le, (Nem!) csak azért, mert annak egyes köve talán nem úgy áll, mint mi azt legjobbnak tartjuk? mintha mindazon veszélyek között, melyek hazánkat fenyegetik, nem az lenne a legnagyobb, hogy kifejlődésünkben századokig erőszakosan visszatartattunk, mintha hazánk szabadságát máskép lehetne biztosítanunk, mint midőn arról gondoskodunk, hogy a veszély, mely azt érhetné, a nemzetet erősen, s az ellenállásra készen találja. (Éljenzés.)

De hisz az ellenzék ebben is egyetért velünk. Nem ismeri-e el a reformok szükségét minden téren? nem hirdeti-e minden alkalommal, hogy haladnunk kell? (Igaz!) Csak pusztá ráfogás, midőn politikáját ugy állítják elé, — mintha az a reformmal ellentétben állna, holott

az ellenzék ebben is megelőz, s míg mi csak kivihető módosításokat ajánlunk, ő kész a lehetetlenségig haladni indítványában. (Hosszas derűtség.) Az ellenzék a reform mezején épügy túlhaladja a többséget, mint alkotmányosságában. mit az által bizonyít, hogy míg mi az alkotmány biztosítását csak azon institutiókban keressük, melyekben az új kor azokat feltalálja, ők azok mellett még a középkori alkotmányok garantiáit is fel akarják tartani; (Ugy van!) a parlamentáris kormányt s vele együtt megyei rendszerünket azon alakjában, melyben az alkotmányunk garantiája vala, (Derűtség) a vis inertiae-t s vele együtt a leggyorsabb haladást alkalmazva e haza szolgálatában. (Élénk derűtség.)

Én nem vonom kétségbe az ellenzék szándékait, meg vagyok győződve, hogy midőn mondja, hogy ámbár az alapokat, melyeket utolsó törvényhozásunk lerakott, elveti, s másokat akar állítani, egyszersmind dolgozni akar a reformon is, komolyan szolt, és hiszem, hogy az ellenzék minden kitelhető erővel be akarja váltani ígérétét. De vajjon lehetséges-e ez? (Halljuk!)

A zsidó népről olvassuk a régi történetekben, hogy szent városát, az ellenség ellen védve egyszersmind templomát építette fel, egyik kezében fegyverét, a másikkban az építés eszközeit hordva. De oly esetről, hogy valaki ugyanazon háznak alapját és második emeletét egyszerre építette volna, (élénk derűtség) a kronikák eddig nem szólnak, s ha e nagy találmányt üdvözöljük, legalább nem kívánjuk, hogy annak alkalmazása először alkotmányunk épületén kísértessék meg. (Éljenzés, taps.)

Meggyőződésem szerint ez az emberi hatalmat túlhaladja, túlhaladja mindenesetre a parlamentáris majoritások omnipotentiáját s legfőlebb addig foglalhat helyet az ellenzék programjában is, míg az kisebbségben maradvá tudja, hogy feltételeinek valósítása nem kívántathatik senki által. (Sokszoros tetszésnyilvánítások!)

Nekünk választanunk kell. Vagy azon meggyőződésből indulunk ki, hogy azon törvények által, melyeket utolsó törvényhozásunk alkotott, hazánknak azon önállása, melyet a sanctio pragmatica értelmében követelhetünk és a birodalom közös ügyeire azon befolyás biztosítva van, melyet joggal igényelhetünk, és akkor minden tehetségünket arra kell fordítanunk, hogy ezen alap megszilárdíttassék, még azon esetben is,

ha annak egyes részleteit másképp kívántuk volna; mert az alap szilárd-ságától függ, hogy azon tovább építhessünk. (Ugy van! Éljen!)

Vagy az ellenkezőről vagyunk meggyőződve, s akkor fel kell hagyni mindennel, s egész erőnket kizárólag az alap megváltoztatására fordítanunk; mert míg hazánk önállása, míg alkotmányos léte biztosítva nincs, addig egyes lépések, melyeket az anyagi vagy szellemi haladás terén tehetnénk, a nemzetet nem elégítheti ki s a hazafiak egész tevékenységét csak az önállás visszaszerzése veheti igénybe, mint azt az utolsó 18 év alatt bebizonyítottuk. (Ugy van!)

Én azon ut iránt, melyet követnünk kell, tisztában vagyok magammal.

Mert az utolsó törvényhozás által alkotott törvényeket olyanoknak találom, melyeknek egyes hiányai lehetnek, de melyek által hazánk törvényes önállása és állami léte elismerve és biztosítva van. (Igaz!)

Mert az 1848-ki elveknek fentartását, mert hazánk és nemzetünk jövőjét csak szellemi és anyagi erőnk kifejlesztésétől, csak attól várom, hogy nem veszítve időt, erre fordítsuk minden tehetségünket. (Helyeslés.)

Mert hitem szerint e hazát jelenleg csak egy reactio fenyegetheti veszélylyel, s ez az, mely haladását akadályoztatni akarja. (Ugy van!)

Mert bizom a nagy férfiú szavában, ki elmondá, hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz,“ s haladni akarok azon jövő felé, melyet nemzetünknek ígér. (Éljenzés.)

Én — ha önök bizodalma a törvényhozáshoz küld — minden tehetségemet arra fogom irányozni, hogy azon alapok, melyeket 1867-és 1868-ban leraktunk, megszilárdulván, hazánk jövőjének falai minél gyorsabban emelkedjenek. (Helyeslés.)

Nem utánozom azoknak példáját, kik politikai elleneiket vádakkal halmozzák el. Nem vonom kétségbe senkinek hazafiságát, s meg vagyok győződve, hogy azok, kik most az utolsó törvényhozás által lerakott alapok megváltoztatását követelik, szintoly tiszta és önzéstelen indokból indulnak ki, mint azt azok tennék, kik, ha az ellenzék kívánata teljesülne, s alkotmányos alapjaink az ő nézetük szerint megváltoznának, később egy új tervvel lépnének fel, mely az ő nézetük szerint még tökéletesebb. De meg vagyok győződve arról is, hogy e penelopei munka, melynél minden törvényhozás, azt, a mit az előbbi készített, felbontja,

nagy bizonyága lehet a hűségnek, de nem fogja megoltalmazni Ithakát a kérőktől, kik birtoka után vágyódnak. (Igaz! Éljenzés.)

A nemzet választásai által ki fogja jelölni az irányt, melyen haladni akar, s bár érzem, hogy nemzetünk jövője függ e határozatától, nyugodtan nézek elébe.

Mert hisz alkotmányos országban nemcsak a minister felelős, de felelős minden polgár, kit a törvény a választás jogával ruházott fel, s e hon polgárai e felelősség érzetében fogják adni szavazataikat. (Szünni nem akaró lelkes éljenzés.)

nagy bizonyossággal lehet a ...
 a köztől, kik hitoka után ...
 -A pontot választani ...
 joban akar, a két ...
 nyugodtan ...
 Mert hias alkotmányos ...
 feloldás minden ...
 hon polgári ...
 nem akart ...

[The following text is extremely faint and illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a continuation of the text above.]

